

Sisäministeriö

Viite
VN/6255/2021 ja SM014:00/2015

Asia

Ulkoministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Sisäministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Ulkoministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Ulkoministeriö katsoo, että esitetyt muutokset selkeyttävät vapautensa menettäneitä koskevaa säätelyä sekä vievät kansallista säätelyä kansainvälisten valvontaelinten osoittamaan suuntaan. Esitetyt muutokset vahvistavat vapautensa menettäneiden oikeusturvaa. Ulkoministeriö pitää tärkeänä, että esityksessä on otettu huomioon vapautensa menettäneiden aseman ja oikeuksien kannalta keskeiset kansainväliset ja alueelliset ihmisoikeussopimukset. Näiden osalta ulkoministeriö esittää seuraavia lisäyksiä ja tarkennuksia.

Kansainväliset sopimukset ja suositukset

Luonnoksen luvussa 2.1.1. kansainvälisistä sopimuksista ja suosituksista viitataan Suomea sitoviin kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin ja avataan yksilövalitusoikeutta kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) osalta.

Ulkoministeriö esittää, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen yhteydessä mainitaan sitä tulkitseva Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) seuraavasti:

Euroopan ihmisoikeussopimuksella on perustettu kansainvälinen valvontajärjestelmä, jonka puitteissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin voi vastavaltiota oikeudellisesti sitovalla tavalla todeta, onko tämä loukannut ihmisoikeussopimuksessa tai sen pöytäkirjoissa tunnustettuja oikeuksia tai vapauksia. Valvontajärjestelmää on uudistettu perusteellisesti 1.11.1998 voimaan tulleella yhdennellätoista pöytäkirjalla (SopS 85 ja 86/1998). Tuolloin entiset, osa-aikaisesti toimineet valvontaelimet, Euroopan ihmisoikeustoimikunta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, lakkautettiin ja ne korvattiin uu-

della, pysyvästi toimivalla Euroopan ihmisoikeustuomioistuimella. Valvontajärjestelmää on uudistettu edelleen 1.6.2010 voimaantulleella neljännenätoista pöytäkirjalla (SopS 50 ja 51/2010).

Ulkoministeriö katsoo, että luvussa 2.1.1. tulisi viitata myös kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen valinnaiseen pöytäkirjaan valitusmenettelystä (Sops 7 ja 8/1976). Yleissopimus ja siihen liittyvä valinnainen pöytäkirja valitusmenettelystä tulivat Suomen osalta voimaan 23.3.1976. Valinnainen pöytäkirja valitusmenettelystä mahdollistaa yksilövalitusten tekemisen ihmisoikeuskomitealle (*Human Rights Committee, CCPR*), jos henkilö tai henkilöryhmä katsoo sopimusvaltion loukanneen heidän yleissopimuksella tunnustettuja oikeuksiaan.

Samassa luvussa mainitun Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai alentavan kohtelun vastaisen yleissopimuksen yhteydessä olisi aiheellista mainita myös yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja kansallisesta ja kansainvälisestä valvontajärjestelmästä. Valinnainen pöytäkirja (SopS 92 ja 93/2014) on tullut Suomen osalta voimaan 7.11.2014. Pöytäkirja vahvistaa vapautensa menettäneiden henkilöiden suojelua kidutusta ja muuta julmaa, epäinhimillistä tai halventavaa kohtelua tai rangaistusta vastaan sekä korostaa valtioiden velvollisuutta ryhtyä tehokkaisiin toimiin kidutuksen ehkäisemiseksi. Pöytäkirjalla on perustettu kansainvälinen kidutuksen vastaisen komitean alakomitea (*Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, SPT*), jolla on oikeus tehdä tarkastuksia kaikkiin sopimusvaltion lainkäyttövaltaan kuuluviin paikkoihin, joissa viranomaisen määräyksen nojalla tai kehotuksesta, suostumuksella tai myötävaikutuksella pidetään taikka voidaan pitää vapautensa menettäneitä henkilöitä. Pöytäkirja velvoittaa sopimusvaltion perustamaan tai nimeämään yhden tai useamman riippumattoman kansallisen valvontaelimen, jolla on vastaavanlainen oikeus tehdä tarkastuksia. Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty Suomessa tällaiseksi kansalliseksi valvontaelimeksi, kuten luvussa 2.2.3. selostetaan.

Lisäksi samassa luvussa tulisi mainita myös YK:n lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen (SopS 59 ja 60/1991) tehty valinnainen pöytäkirja valitusmenettelystä (SopS 4 ja 5/2016). Valinnainen pöytäkirja on tullut Suomen osalta voimaan 12.2.2016. Pöytäkirja mahdollistaa yksilövalitusten tekemisen yleissopimuksella perustetulle lapsen oikeuksien komitealle (*Committee on the Rights of the Child, CRC*), jos henkilö tai henkilöryhmä katsoo sopimusvaltion loukanneen heidän yleissopimuksella tai yleissopimukseen tehdyllä lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskevalla valinnaisella pöytäkirjalla (SopS 40 ja 41/2012) tai yleissopimukseen tehdyllä lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin koskevalla valinnaisella pöytäkirjalla (SopS 30 ja 31/2002) tunnustettuja oikeuksiaan. Lisäksi pöytäkirjan mukaan komitealla on mahdollisuus tutkintamenettelyyn. Komitea voi tutkia tietoja, joiden mukaan sopimusvaltion toimesta näyttäisi tapahtuneen yleissopimuksen tai edellä mainittujen pöytäkirjojen mukaisten oikeuksien vakavia tai järjestelmällisiä loukkauksia.

Ulkoministeriö huomauttaa, että luonnoksen sivulla 22 on virheellisesti viitattu YK:n hallitustenväliseen ihmisoikeuselimeen, ihmisoikeustoimikuntaan (*Commission on Human Rights*), joka muutettiin ihmisoikeusneuvostoksi (*Human Rights Council*) vuonna 2006. Tässä asiayhteydessä tulee viitata kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvovaan sopimusvalvontaelimeen, yleissopimuksella perustettuun ihmisoikeuskomiteaan (*Human Rights Committee, CCPR*). Samassa lauseessa on viitattu virheellisesti myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen perustamiseen yhdennellätoista pöytäkirjalla. Mikäli

lukua 2.1.1. täydennetään edellä lausunnossa mainituin lisäyksin, voidaan seuraava lause poistaa: ”Vapautensa menettäneet ovat näin voineet tehdä kohteluun koskevia valituksia sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevalla kansainvälisellä yleissopimuksella perustetulle YK:n ihmisoikeuskomitealle, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 lisäpöytäkirjalla perustetulle Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle.”

Ihmisoikeuskomitean ja kidutuksen vastaisen komitean loppupäätelmät

Luonnoksen sivuilla 46 ja 57 on viitattu YK:n kidutuksen vastaisen komitean Suomelle antamiin loppupäätelmiin ja suositukseen (CAT/C/FIN/CO/7) hallituksen seitsemännen määräaikaisraportin (CAT/C/FIN/7) tarkastelun jälkeen.

Ulkoministeriö katsoo, että luonnoksessa olisi aiheellista tuoda esiin myös YK:n ihmisoikeuskomitean 26.3.2021 antamat tuoreet loppupäätelmät (CCPR/C/FIN/CO/7) Suomen seitsemännestä määräaikaisraportista (CCPR/C/FIN/7). Loppupäätelmissään ja suosituksissaan ihmisoikeuskomitea on kehottanut Suomea saattamaan lainsäädäntönsä ja käytäntönsä yleissopimuksen 9 artiklan mukaisiksi, erityisesti varmistamalla, että rikoksesta epäiltyinä pidätetyt tai vangitut saatetaan viipymättä tuomarin eteen 48 tunnin kuluessa ja että vapaudenmenetyksestä ilmoitetaan heidän perheenjäsenilleen tai valitsemilleen henkilöille saman määräajan kuluessa. Ihmisoikeuskomitea on loppupäätelmissään lisäksi kehottanut Suomea ryhtymään tarvittaviin toimiin lopettaakseen tutkintavankien sijoittamisen poliisin säilöönottotiloihin, myös poikkeuksellisista syistä, sekä jouduttamaan suunniteltua uusien tutkintavankeustilojen rakentamista. Suomen tulisi myös lisätä tutkintavankeuden vaihtoehtojen käyttöä. Ihmisoikeuskomitean antamien loppupäätelmien mukaan Suomen tulisi myös yleisesti varmistaa, että alle 18-vuotiaat vangit erotetaan aikuisvangeista.

Luonnoksen sivulla 46 mainitaan, että YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova YK:n kidutuksen vastainen komitea (*Committee against Torture*, CAT) on Suomen yhdistetyn viidennen ja kuudennen määräaikaisraportin (CAT/C/FIN/5–6) tarkastelun jälkeen hyväksymissään loppupäätelmissä ja suosituksissa (CAT/C/FIN/CO/5-6) kehottanut Suomea muuttamaan lainsäädäntöä siten, että tutkintavangit siirrettäisiin nykyistä nopeammin poliisin säilytystiloista vankiloihin.

Vastaavasti kidutuksen vastainen komitea on myös Suomen seitsemännen määräaikaisraportin (CAT/C/FIN/7) johdosta antamissaan loppupäätelmissä (CAT/C/FIN/CO/7) ilmaissut huolensa tutkintavankien säilyttämisestä pitkiä aikoja poliisin säilöönottotiloissa. Ulkoministeriö katsoo, että luonnoksessa tulisi viitata komitean viimeisimpiin loppupäätelmiin (liitteenä) viidennen ja kuudennen määräaikaisraportin loppupäätelmien sijaan.

Kirjeenvaihto valvontaviranomaisten kanssa

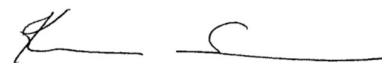
Lakiehdotus poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta sisältää kuudennessa luvussa kirjeenvaihtoa, puheluja ja sähköistä viestintää koskevat määräykset. Perusteluissa kirjeenvaihdosta valvontaviranomaisten (4 §) kanssa mainitaan kansainvälisten ja alueellisten ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanoa valvovia mekanismeja. Ulkoministeriö esittää täydennettäväksi luettelo seuraavasti:

Kansainvälisillä ihmisoikeuksien toteutumista valvovilla toimielimillä tarkoitettaisiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuinta (EIT), eurooppalaista kidutuksen vastaista komiteaa (CPT), Yhdistyneiden kansakuntien kidutuksen vastaista komiteaa (CAT), kidutuksen vastaisen komitean alakomiteaa (SPT), ihmisoikeuskomiteaa (CCPR), lapsen oikeuksien komiteaa (CRC) ja muita sopimusvalvontaelimiä sekä muita sellaisia kansainvälisiä ja alueellisia ihmisoikeuksien toteutumista valvovia toimielimiä, joiden valvontaan Suomi on kansainvälisesti sitoutunut, mukaan lukien Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusneuvoston eritysmekanismit (erityisraportoijat, itsenäiset asiantuntijat ja työryhmät), joilla on toimivalta käsitellä kanteluja.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytäntöön viitataan luonnoksen sivuilla 43, 99, 100, 101, 104, 111, 119, 160 ja 189. Ulkoministeriö pitää tärkeänä, että EIT:n oikeuskäytäntöä on käsitelty luonnoksen perusteluissa. Viittaukset EIT:n oikeuskäytäntöön ovat kuitenkin puutteelliset, koska niihin ei ole merkitty tuomioiden ja ratkaisujen asianumeroita. Myös viittausten kirjoitusasussa on joitakin epätarkkuuksia. Luonnoksessa viitattut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut ovat seuraavat:

Alver v. Viro, nro 64812/01, 8.11.2005
Cășuneanu v. Romania, nro 22018/10, 16.4.2013
Cirillo v. Italia, nro 36276/10, 29.1.2013
Çoşelav v. Turkki, nro 1413/07, 9.10.2012
Elefteriadis v. Romania, nro 38427/05, 25.1.2011
Florea v. Romania, nro 37186/03, 14.9.2010
Foka v. Turkki, nro 28940/95, 24.6.2008
Gurenko v. Venäjä, nro 41828/10, 5.2.2013
Hagyó v. Unkari, nro 52624/10, 23.4.2013
Huohvanainen v. Suomi, nro 57389/00, 13.3.2007
Ivakhnenko v. Venäjä, nro 12622/04, 4.4.2013
Kasa v. Turkki, nro 45902/99, 20.5.2008
Kasperovičius v. Liettua, nro 54872/08, 20.11.2012
Kurkowski v. Puola, nro 36228/06, 9.4.2013
Mitić v. Serbia, nro 31963/08, 22.1.2013
Ostendorf v. Saksa, nro 15598/08, 7.3.2013
Stana v. Romania, nro 44120/10, 5.3.2013
Tzekov v. Bulgaria, nro 45500/99, 23.2.2006
Wenner v. Saksa, nro 62303/13, 1.9.2016

Oikeuspäällikkö

Kaija Suvanto

Lainsäädäntöneuvos

Päivi Rotola-Pukkila

Liitteet

- 1) YK:n kidutuksen vastaisen komitean loppupäätelmät (CAT/C/FIN/CO/7);
- 2) YK:n ihmisoikeuskomitean loppupäätelmät (CCPR/C/FIN/CO/7)